

כלכלה יהודית

01
לתת יד

שאלה לדיון

כיצד הדרך הטובה ביותר לסייע לנזקק?

אם, רשות או חובה?

אם כִּסְף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעָנִי עֲמֹךְ לֹא תִהְיֶה
לוֹ כְּנִשָּׁה לֹא תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נָשֶׁךְ (שמות, כב, כד)
רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות
חוץ מג' וזה אחד מהן (מכילתא, קפב)

שאלה
למחשבה:

היות וכוונת התורה לצוות ולחייב
את מצוות ההלוואה, מדוע
נוקטת היא במילה 'אם' העשויה
להתפרש כרשות?

מה גדול יותר מהצדקה?

מצות עשה להלוות לעניי ישראל, והוא מצוה גדולה יותר מהצדקה. וקרובו עני קודם לעניים אחרים, ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת. ואפילו עשיר שצריך להלוות, מצוה להלוותו לפי שעה ולההנותו אף בדברים וליעצו עצה ההוגנת לו (שולחן ערוך, צז, א)

שאלה
למחשבה:

מדוע לדעתכם מצוות
הלוואה גדולה יותר
ממצוות הצדקה?

עוזרים למסתתר

שצונו הא-ל להלוות לעני כדי
להקל לו מעוניו ולהרחיב לו, וזו
מצווה יותר חזקה ויותר מחויבת
מכל מצוות צדקה, כי מי שנתגלה
כבר עוניו ברבים והוא פושט ידו
לצדקה, אין צרתו ובושתו כמו צרת
העני המסתתר, שרוצה להיעזר קודם
שיתגלה עוניו ברבים ויתבזה (רמב"ם,
ספר המצוות, מצווה קצז)

מי קודם, עני או עשיר?

ומצוה גם כן ללות לעשיר לפי שעה, בשעה שאין המעות מצוי לו, דגמילות חסד נוהג בין לעניים ובין לעשירים, אלא דהעני קודם לו בזה. ולכך פרט הכתוב לעני במצוה זו, ואי לא דהודיענו הכתוב, היה רצונו של אדם יותר להלות לעשיר, מפני שגם הוא ישיג פעמים רבות טובות ממנו, ועוד שהעשיר בטוח אצלו יותר

(אהבת חסד, א, א)

כמה צריך להלוות?

דיון הלכתי:

במצוות צדקה מקובל הכלל כי
אל לו לאדם לבזבז יותר מחומש
מנכסיו. היינו, אין לתת לצדקה יותר
מחמישית מההון של הנותן.
האם לדעתכם ניתן להשוות ולהבין
כי גם את ההלוואה יש להגביל
לחומש מנכסי המלווה?

עשה כל שביכולתך

וכמה יהיה השעור שחייבה התורה להלות איש לרעהו? לא מצאתי בעניי מפרש בדברי חז"ל שעור לזה.

ואין ללמד לזה מן צדקה, דשם השעור לכל היותר הוא חומש מנכסיו, דהתם (כיון ששם) הוא נותן לחלוטין. אבל הכא בהלואה בא לו הממון בחזרה.

ולהפך גם כן אין סברא לומר, שכל ממונו שהם לעת עתה בטלות אצלו יחוייב מהתורה לחלק אותם לגמילות חסד, פן יזדמן לו איזה עסק לרוח ביתו, ולא יהיה לו ממונו בידו.

ומסתברא דתלוי המצוה לכל אחד כפי השגת ידו, וכל אשר בכחו לעשות לטובת חברו - יעשה (אהבת חסד, א, ד).

שאלת
אתגר:

על פי דברי ה'אהבת חסד' נסו
לנסח כלל קבוע שיסייע לקבל
החלטה כמה כסף יש להלוות

הלוואה בטוחה

אסור להלוות בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם אלא אם כן הלוהו על המשכון והמלוה בשטר משובח יותר וכל המלוה בלא עדים עובר משום 'לפני עור' לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו (שולחן ערוך, חושן משפט, ע, א)

שאלה
לדיון

'לפני עיוור' לא תיתן מכשול' היא מצוות לא תעשה האוסרת על ניצול חולשת העיוור והכשלתו בדרך. המצווה כוללת איסור לתת עצה מטעה לאדם בעניין שאינו מבין בו (הכשלה תבונית), או לגרום לאדם לעבור עבירה (הכשלה מוסרית), גם כאשר אין כוונה לנצל חולשה של האחר. מדוע הלוואה ללא עדים נחשבת כ'לפני עיוור'?

הרבה לקצת או קצת להרבה?

אם באו לפניו הרבה אנשים, ואחד מהן צריך ללות סך מרובה, ושאר האנשים לא יבקשו ממנו כל אחד, כי אם דבר מועט, ואם ילוה להאחד הסך המרבה, לא יהיה לו מה ללות לשאר האנשים, מוטב שילוה לכל אחד סך מועט, מלהלות לאחד סך מרבה, דעל כל אחד ואחד שהוא מלווה, הוא מקים מצות עשה בפני עצמה...

ואם האחד שרוצה להלות לו הסך המרבה, יועיל לו בהלוואתו, שלא יתמוטט לגמרי, אפשר שהוא קודם, דבזה מקים גם כן מה שאמר "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו וגו'"... (אהבת חסד, א, יד)

ציוני דרך

עיינו בדף ההנחיות ונהלו דיון על ההבדל בין נתינה אחת משמעותית לנתינות רבות אך משמעותיות פחות

שרש המצוה, שרצה האל להיות ברואיו מלמדים
ומורגלים במדת החסד והרחמים כי היא מדה
משבחת, ומתוך הכשר גופם במדות הטובות
יהיו ראויים לקבלת הטובה (ספר החינוך, סו)

בניה אישית

בשביל מה מותר ללוות?

אסור ללווה לקחת הלואה ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה, עד שלא ימצא המלווה ממה לגבות חובו. ואם עושה כן, נקרא רשע. וכשהמלווה מכיר את הלווה שהוא בעל מדה זו, מוטב שלא להלוותו ממה שילווחו ויצטרך לנגשו אחר כך, ויעבור בכל פעם משום "לא תהיה לו כנושה" (שולחן ערוך, צז, ד)

אפילו אין כוונתו דהלווה לאבדה בידיים אלא **כל מה שמוציא שלא לצורך גדול מיקרי לאבדה** שאבדה מהמלווה (ספר מאירת עיניים)

רגע
חושבים

מהו 'צורך גדול'?
עבור אלו צרכים יש מצווה
להלוות לאחר?

למה 'אם'?

אם אמנם מצוות ההלואה הינה חובה גמורה, מדוע כתבתה תורה בלשון 'אם'?

...שכן, אם יבוא עני אל רעהו ויבקש ממנו הלוואה, ואילו זה האחרון יחמיץ לו פנים אך לבסוף יתן לו את מבוקשו תוך שהוא משדר בכל פעולה מפעולותיו כי היה מעדיף להימנע מכך אלמלא שחייבתו תורה - בודאי לא תתקיים בכך מצוות התורה בהידוה.

...התורה מבקשת שאנו נלוה לעני מממוננו בשמחה, ואיננו עושים זאת מחמת החובה המוטלת עלינו אלא מחמת שאנו רואים זאת כזכות לעצמנו לסייע לו בשעת דחקו (מקדש הלוי, עמוד ערב).

זיגה לדכ...

האם קיימת הלוואה פסולה?
כזו שאסור להלוות?

מקדמה

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"